

Sámi allaskuvla

Sámi University of Applied Sciences

OAHPPOPLÁNA

Sámegiieldidaktihkka mas lohkan ja čállin
lea guovddážis

7,5 oahppočuoggá

1. OAHPPPOVTTADAGA NAMMA

Davvisámegillii: Sámegeididaktihkka mas lohkan ja čállin lea guovddážiis

På svenska: Samisk språkdidaktik med fokus på grundläggande läs och skrivfärdigheter.

På norsk: Samisk språkdidaktikk med fokus på lesing og skriving.

In English: Sámi language didactic with focus on reading and writing

2. OPPALAŠ DIEDUT OAHPU BIRRA

OAHPPPOVTTADAGA KODA: SAM 601

VIIDODAT: 7,5 oahppočuoggá

OAHPU LÁGIDEAPMI: Oahppu čađahuvvo gáiddusoahpahussan ovttas čoahkkanemiin ja interaktiivva joavkočoahkkanemiiguin, buot eará oahpahus čađahuvvo internetvuodđuduvvon gurselávddi bokte.

3. OAHPPROGRÁMMA GULLEVAŠVUOHTA

Oahppoovttadat ii leat oassin makkárga oahppoprográmmas. Oahppu lágiduvvo Ruota Skolverket bivdima vuodul masa gullet maiddá eará ovttagat.

4. SISABEASSANGÁIBÁDUSAT

Oasálastimii lea eaktu ahte oahpaheaddji lea (ollesáigái dahje oasseáigái) virgáiduvvon skuvllas Ruotas (Sámeskuvlastivra, gielda dahje skuvlastivrras, jus lea čanakehtes skuvla), ja ahte sii leat dohkkehan oasálastima. Dát gusto sihke sidjiide geain lea oahpaheaddjeoahppu, muhto váilu sámegeieloahpu, ja sidjiide geain ii leat oahpaheaddjeoahppu, muhto máhttet sámegeiela.

Dábalaš sisabeassangáibádusat alitoahpahussii. Jus dus váilu oppalaš lohkašgelbbolašvuohta, de lea vejolaš ahte beasat ohppui reálagelbbolašvuoda bokte. Jus leat bargan guhká dahje čađahan eará oahpu, de iskat deavddát go dáinna reálagelbbolašvuodašgeibádusaid.

5. OAHPAHUSGIELLA

Sámegeiella ja ruotageiella. Sámegeieloahpahus addo oahpus ja praktiserejuvvo nu ahte studeanttat juhkkovvovjit giellajoavkkuide.

6. SISDOALLU

Oahpu guovddážiis leat sámegeiela lohkan- ja čállinmáhttu. Oasálastit ožžot máhtu ja gelbbolašvuoda sámegeiela fágadidaktihkas, mas válđoáššin leat iešgeudetlágan lohkan- ja čállindidaktálaš lahkonašvuogit, ohppiid lohkan- ja čállinmáhtu ovdáneapmi, ja movt lohkan- ja čállinbarggut sáhttet čadnot eará fágaid/fáttáid oahpahussii ja dáinna lágiin nannet ohppiid oahppama. Oahppu guoskkaha sihke sámegeiela vuosttašgiella- ja nubbiageielloahpahusa, ja čadno maiddá giellarevitaliseremii.

Oahpus lea čielga didákttalaš lahkonanvuohki, ja čatnasa dainna fágalaš teorijii, didaktihkkii ja oppalaččat oahpaheaddji gelbbolašvuhtii oahpahit sámegeiela.

Kurssa sisdoalus čadnojit fágalaš bealit nannosit oasseváldiid iežaset ovdalaš máhttui ja iežas ovdalaš oahpahasvásáhusaide. Deattuhuvvo man deatalaš lea áiggis áigái dovdat odđaseamos dutkama sámegeieloahpahusa birra ja movt dán sáhtta atnit beaivválaš barggus skuvlalanjas. Kurssa sisdoallu lea sihke teorehtalaš ja praktihkalaš mas lea čielga čanastat oahppoplánii ja sámegeiela kursaplánii. Fágadidákttalaš geahččanvuogit ovdánit dainna go oahpásmuvvá odđa dutkamiidda mat guorahallet fátmasteaddji oahpahusa mas oahppi lea guovddážiis, estehtalaš ja kreatiivvalaš oahppanproseassaid, luonddu ja lagasservodaga oahppanbirasin, fágaidrasttildeaddji oahpahusa ja skuvlla ja ruovttu ovttasbarggu. Go studeanttat geahččaladdet mánggalágan oahpahanvugiid, geavahettiin digitála resurssaid ja reaidduid oahpahasas, de ohppet movt ohppiid dárbbuid sáhtta deavdit. Leat maiddái ságastallamat oahpahusa plánema, čadaheami ja árvvoštallama birra, masa maid čadnojit árvosáni ja árvvoštallama gažaldagat. Dát galget veahkkín ovddidit oahppi oahppama ja oidnosii oážžut oahppama.

7. OAHPPANJOKSOSAT

Oahpu maŋŋel galgá studeantta olahan dáid oahppanjoksosiid:

Studeantta

- dovdá ja máhtta lohkan-, čállin- ja giellaoahpahusa guovddáš didaktihkalaš teorijaid ja áigeguovdilis dutkama
- dovdá ja máhtta lohkan-, čállin- ja giellamáhtu ovdáneami guovddáš teorijaid ja dutkamiid ja movt dáid sáhtta heivehit sámegeilli
- máhtta čilget ja geavahit guovddáš doahpágiid ja fágagiela mat gullet lohkan-, čállin- ja giellamáhtu suorgái
- máhtta čilget, geavahit ja árvvoštallat iešguđetlágan metodalaš lahkonanvugiid mat ovddidit ohppiid lohkan-, čállin-, ja giellamáhtu; sihke vuosttašgiela ja nuppigiella oahpahasas, ja giellaealáskahtinoahpahasas
- máhtta čilget ja ákkastallat mo iešguđetlágan didákttalaš válljemat sáhttet váikkuhit ohppiid sámegeiela ja mánggagielalaš ovdáneapmái, ja lohkan- ja čállinovdáneapmái
- máhtta plánet, čadahit ja árvvoštallat sámegeieloahpahusa gustovaš oahppoplánaid vuodul ja máhtta ákkastallat fágalaš válljemiid
- máhtta heivehit sámegeieloahpahusa ohppiide ja movttiidahttit ohppiid varieret njálmmálaš ja čálalaš giellageavaheami
- máhtta láhčit dili fágaidrasttideaddji oahpahasii ja oahpahasii viiddiduvvon oahpahaslanjas, ja lágídit oahpahasas mas estehtalaš fágat leat veahkkín ohppiid giella-, lohkan-, ja čállinovdáneapmái
- máhtta árvvoštallat ohppiid lohkan-, čállán- ja giellovdáneami sámegeielas, ja neavvut oahppi movt son sáhtta ain ovddidit iežas lohkan- ja čállingálggaid
- diehtá movt sáhtta geavahit digitála resurssaid veahkkín ovddidit buot ohppiid giella-, lohkan- ja čállinmáhtu sámegeieloahpahasas
- máhtta árvvoštallat iešguđetlágan sámegeielfágalaš oahpponeavvuid lohkan- ja čállinoahpahasas várás iešguđetlágan kriterioid vuodul

8. OAHPAHAN- JA OAHPPANVUOGIT

Oahppu čađahuvvo gáiddusoahpahussan ovttas čoahkkanemiin ja interaktiivva joavkočoahkkanemiiguin, buot eará oahpahus čađahuvvo internetvuodđuduvvon gurselávddi bokte. Studeanttat vurdojuvvot doaimmalaččat searvat sihke okto ja joavkkus. Earret go girjjálašvuoda lohkan dát bargu maid sisdoallá bihtáid main lea vuodđu girjjálašvuodaoahpain ja oassálastiid iežas vásáhusain ja dárkumiin bargoeallimis. Studeanttat ovdánbuktit oahppobarggut njálmmálaččat ja čálalaččat.

9. GÁIBÁDUSAT BEASSAT EKSÁMENII

Eaktun beassat eksámenii lea bargat guokte (2) geatnegahtton barggu:

1. Sámegeididaktihkalaš hárvjehusbarggu mas studeantta hárvjehallá giellaoahpahusa áššiid. Dás čállá studeantta teaksta mas čilge iežas barggu didáktalaččat. Teaksta galgá leat gaskkal 3-5 siidu. Nubbi vejolašvuolta lea hárvjehusbarggu árvvoštallama ovdanbuktit njálmmálaččat semináras mas earát oassálastet ságastallamii.
2. Reflekušvdnačálus, mas oassálasti guorahallá ja reflekttere muhtin čuolbmagažaldaga lohkan- ja čállán giella oahpahusa hárrái.

Barggut árvvoštallojuvvot dohkálažžan/ii dohkálažžan. Barggut galget leat dohkkehuvvon ovdal go studeanta beassá eksámenii.

10. EKSÁMEN

Čálalaš ruovttueksámen mas oasaváldi čállá artihkkala mii lea gaskal 5-7 siiddu. Oasseváldi vällje fáttá mii heive oahppanjoksosiidda ovttasráđiid kursaoahpaheddjiin.

Árvvoštallan ECTS-vuogádaga mielde, mas A lea buoremus árvosátni ja E lea vuolemus ceavzinárvosátni. F árvosátni mearkkaša ahte ii leat ceavzán.

11. LEA GO PRIVATISTTAIN VEJOLAŠ VÁLDIT DÁN FÁGA/FÁTTÁ?

Ii leat.

12. KVALITEHTASIIHKKARASTIN

Čujuhuvvo Sámi allaskuvla kvalitehtasihkkarastinvuogádahkii, ja makkár vejolašvuodát/geatnegasvuodát studeanttain lea árvvoštallat Sámi allaskuvlla oahppofálaldagaid ja bálvalusaid kvalitehta.

Studeantadásis oahppu árvvoštallojuvvo evaluerenčoahkkimis ja studeanttat devdet árvvoštallanskovi oahpu loahpahettiin. Ásahusdásis oahppu árvvoštallojuvvo studeantaárvvoštallamiid, eksámenraporttaid, sensorraporttaid ja fágareportta vuodul.

13. LOHKANMEARRI

Alatalo, Tanja (red.) (2016). *Läsundervisningens grunder*. Malmö: Gleerups. (104 s.)

Kompendium:

Belancic, Kristina, Lindgren, Eva, Outakoski, Hanna & Westum, Asbjørg (2017). Nordsamiska i och utanför skolan: språkanvändning och attityder. M. Liliequist och C. Cocq (red.). *Samisk kamp: kulturförmedling och rättviserörelse*, s. 252-279. Umeå: Bokförlaget h:ström-Text & Kultur. (18 s.)

Helander, Nils Øivind (2003). Sámegeiela oahppoplána álgoohpahusa árvvoštallan. Girjjis: V, Hirvonen (doaim.). *Sámi skuvla plánain ja praktihkas*, s. 87-106. ČálliidLágadus. (21 s.)
dahje

Helander, Nils Øivind (2003). Vurdering av begynneropplæring etter læroplan i samisk. I: V, Hirvonen (red.). *Samisk Skole i plan og praksis*, s. 82-100. ČálliidLágadus. (17 s.)

Keskitalo, Pigga ja Kaarina Määttä (2011): Sámegeielat álgoohpahusa gielalaš iešvuodat. *Sámi diedalaš áigečála*, 1/2011.

dahje

Keskitalo, Pigga, Määttä, Kaarina & Uusiautti, Satu (2014). Language Immersion Tepee” as a Facilitator of Sámi Language Learning. *Journal of Language, Identity & Education*. Vol. 13, No 1, s. 70-79. (7 s.)

Monsen, Marte & Randen, Gunhild Tveit (2017). *Andrespråksdidaktik – en innføring*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk, s. 104-117. (14 s.)

Outakoski, Hanna, Lindgren, Eva, Westum, Asbjørg & Sullivan, Kirk P. H (2018). Researching writing development to support language. C. Cocq and K. Sullivan (eds). *Perspectives on Indigenous writing and literacies*, s. 165–185. Leiden, Netherlands: Brill Academic Publishers. (21 s.)

Todal, Jon (2019). Preschool and School as Sites for Revitalizing Languages with Very Few Speakers. L. Hinton, L. Huss and G. Roche (ed.). *The Routledge handbook of language revitalization*, s. XXX-XXX. London: Routledge.

Referenslitteratur:

Øzerk, Kamil ja Randi Juuso (1999): *Pedagogalaš jurddagirji guovttegielalaš mánáidgárddiide - Pedagogisk idébok for tospråklige barnehager*, Sámi oahpahusráđđi, Guovdageaidnu/ođđa deaddileapmi Davvi girji OS 2010.

Nordsamisk litteratur:

Baal, Lisa ja Kirsten Wirkola (2007). Ávkin ja hávskin. Rávvgat mo álgoohkan oahpahusain bargat. Sámediggi. (válljevvon oasis.)

Skripesenteret/Sámi lohanguovddáš: Čáliidettiin. *Praktihkalaš barggut lohkan- ja čállinstrategiijaid oahpaheamis*. <https://ovttas.no/nb/node/34809>

Oahptii, Injá (2002). *Álgodiehtu sámegeiela nubbingiellanoahpahussii*. *Dápmot*, Davvi Girji, s. 7-47. (40 s.)

Wirkola, Kirsten ja Lisa Baal (2003). *Hoahkat ja stoahkat, rávvagat mo sámegielain bargat 1. Luohkás*. Sámediggi. (válljevvon oasis.)

Nordsamisk referenslitteratur:

ÁGOR. *Giehtagirji*. TRAS- joavku.

<http://www.idut.no/produkter/tabid/62/c-58-nordsamisk.aspx>

<https://shop.davvi.no/laeremidler/samisk-lm.html?bfilter=f1:1>

Eira, Karen Inga ja Inger Ellen Gaup (2009). *Ánin Dánin. Oahpaheaddji neavagirji 1. ceahkkái*. Kárášjohka: Davvi Girji

Helander, Nils Øivind (2016): *Ohppojuvvon ja sohppojuvvon giella. Gielladiđolašvuohta, čálamáhttu ja guovttegielatvuohta*. Dieđut 1/2016. Guovdageaidnu: Sámi allaskuvla

Ijäs, Johanna (2009). *Mun válddá dán – giellaoččodeaddji máná ovddemus árramorfologalaš vearbasojahanvuogit*. Dieđut 1/2009. Sámi allaskuvla.

Lulesamisk litteratur:

ÁGÅR - *Giela dárkustallam báejválasj aktijvuodan. Giela dárkustallam báejválasj aktijvuodan*.

<https://shop.davvi.no/laeremidler/samisk-lm.html?bfilter=f1:3>;

Eira, Karen Inga ja Inger Ellen Gaup (2012). *Ánin Dánin. Áhpadiddje nævvogirji 1. dássáj*. Kárášjohka: Davvi Girji

Sydsamisk litteratur:

Klemensson, Åsa & Joma, Liv Karin. *Gieline áahpenidh 3. Lohkehtæjjan bihkedimmie*. Solum forlag. s. 9 – 16. (8 s.)

Klemensson, Åsa, Aagård, Anita Dunfjeld og Joma, Liv Karin. *Gieline áahpenidh 4. Lohkehtæjjan bihkedimmie*. Solum forlag. s. 9 – 17. (9 s.)

Klemensson, Åsa, Aagård, Anita Dunfjeld & Joma, Liv Karin. *Gieline áahpenidh 5. Lohkehtæjjan bihkedimmie*. Solum forlag. s. 17 – 29. (13 s.)

Klemensson, Åsa & Joma, Liv Karin. *Gieline áahpenidh 6. Lohkehtæjjan bihkedimmie*. Solum forlag. s. 22 – 33. (12 s.)

Klemensson, Åsa & Renhuvud, Madeleine. *Gieline áahpenidh 7. Lohkehtæjjan bihkedimmie*. Solum forlag. s. 22 – 31. (10 s.)

Sydsamisk referenslitteratur:

TRAS - *Vihthesjimmie gielse biejjeladje ektiebarkosne* (2016)

<http://www.idut.no/produkter/tabid/62/c-108-srsamisk.aspx>

Referenslitteratur:

Lärarhandling för examen i läsning på samiska (Udir, Norge):

<https://www.udir.no/eksamen-og-prover/prover/eksempeloppgaver-tidligere-nasjonale-prover/5.-trinn/lesing/samisk/?path=cefglhgcefglhecefglhk>

<https://www.udir.no/eksamen-og-prover/prover/eksempeloppgaver-tidligere-nasjonale-prover/8-9-trinn/lesing/samisk/?path=cefglhcefgligcefglii>

Styrdokument och Skolverkets övriga elektroniska referenser:

LP Sameskolan, kursplan i samiska. Laddas ned på:

<https://www.skolverket.se/undervisning/sameskolan/laroplan-och-kursplaner-i-sameskolan/laroplan-lsam11-for-sameskolan-samt-for-forskoleklassen-och-fritidshemmet-i-vissa-fall>

Sameskolan. Laddas ned på:

<https://www.skolverket.se/undervisning/sameskolan>

Mitt språk samiska. Laddas ned på:

<https://natmin.skolverket.se/samiska.htm>

Nya perspektiv inom ämnet modersmål. Laddas ned på:

<https://www.skolverket.se/publikationer?id=3693>

Om betyg och bedömning. Laddas ned på:

<https://www.skolverket.se/for-dig-som-ar.../elev-eller-foralder/betyg-och-nationella-prov/betyg-och-kunskapskrav>

<https://www.skolverket.se/undervisning/sameskolan/betyg-i-sameskolan>

<https://www.skolverket.se/undervisning/sameskolan/bedomning-i-sameskolan>

Film. Laddas ned på:

<https://www.google.se/search?q=skolverket+filmer+samiska&ie=UTF-8&oe=UTF-8&hl=sv-se&client=safari>